

NOWAK Stefan ¹
ULFIK Agnieszka ²
HERBUŚ Aneta ³

Zrównoważona turystyka podstawą rozwoju regionalnego

Zrównoważona turystyka
jednostka samorządu terytorialnego
logistyka, transport

Streszczenie

Zrównoważona turystyka stanowi znaczący element w rozwoju społeczno-gospodarczym jednostki samorządu terytorialnego. Opierając się na kompleksowych działaniach logistycznych, wpływa również na kształtowanie zrównoważonego transportu. Natomiast samorząd poprzez odpowiedzialne integrowanie inicjatyw grup interesu oraz realizację katalogu niezbędnych działań wpływa na zrównoważony rozwój gminy i oddziałuje na rozwój regionu.

SUSTAINABLE TOURISM AS A BASE OF REGIONAL DEVELOPMENT

Abstract

Sustainable tourism is a significant element in the socio-economic development of local government units. Based on the complex logistics operations has also an influence on the development of sustainable transport. However the government through responsible integration of initiatives of interest groups and implement necessary actions directory affects the sustainable development of the community and affects the development of the region.

1. WSTĘP

Podstawę rozważań stanowi rola zrównoważonej turystyki oraz jej rozwój w kontekście obowiązków jednostki samorządu terytorialnego. W tym celu niezbędne jest wyartykułowanie wszystkich obszarów tego procesu wpływających na zrównoważony rozwój gminy i regionu. Istotny wpływ na jakość świadczonych usług mają procesy logistyczne, zapewniające przygotowanie odpowiednich procedur i harmonogramów związanych z zabezpieczeniem potrzeb transportowych i przewozowych. Niezwykle istotnym elementem w obszarze logistyki jest szeroko rozumiany transport, bezpośrednio związany ze świadczeniem usług turystycznych. Obecnie realizowane działania z pozycji samorządu jako koordynatora tych usług podążają w kierunku określenia miejscowych zasad transportu zrównoważonego. Wymaga to społecznego podejścia przez wszystkich dysponentów środków komunikacji oraz sukcesywnego przystosowania infrastruktury drogowej. Logistyka winna być motorem pozytywnych przemian i podnoszenia jakości usług transportowych, również w zakresie odpowiednich harmonogramów podróży, optymalizacji czasu podróży, wykorzystywania ekologicznych lub mało emisyjnych środków transportu. Wszystkie te inicjatywy powinny brać pod uwagę wymagania klienta, który coraz częściej stawia na turystykę zrównoważoną.

2. WPŁYW ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI NA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ.

Turystyka jako jedna z podstawowych gałęzi gospodarki, bezpośrednio wpływająca na jej rozwój i sukces, stanowi podstawę zmian zachodzących w stylu życia oraz funkcjonowania światowych oraz lokalnych społeczności. W społecznym rozumieniu turystyka to nic innego jak zmiana miejsca przebywania, w celu zaspokojenia potrzeb kulturalnych jak i służbowych.[2] Analizując trendy obowiązujące obecnie w gospodarce, należy zwrócić uwagę na coraz popularniejszą i częściej stosowaną zasadę zrównoważonego rozwoju, która znalazła bezpośrednie przełożenie na turystykę. Zgodnie z obowiązującymi standardami zrównoważona turystyka opiera się na odpowiedzialnych działaniach w trzech, integralnie spójnych sektorach: środowisku naturalnym, otoczeniu społecznym oraz związkach ekonomicznych.[4] Mimo że wszelkie działania związane z turystyką bezpośrednio kojarzą się z jej wpływem na środowisko naturalne, nie należy umniejszać znaczenia oddziaływania na społeczności lokalne, zarówno w aspekcie ekonomicznym jak i społecznym.

Turystyka pełni ważną funkcję dla rozwoju regionów jak również społeczności lokalnych, których podstawową jednostką administracyjną jest samorząd terytorialny. Jej oddziaływanie widoczne jest w podniesieniu jakości życia

¹ Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach; 40-065 Katowice ul. Mikołowska 72B
E-mail: nowakstef@gmail.com

² Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach; 40-065 Katowice ul. Mikołowska 72B
E-mail: aulfik@gmail.com

³ Urząd Miasta Częstochowy, Wydział Rozwoju Miasta; 42-217 Częstochowa; ul. Śląska 11/13.
Tel: + 48 34 370-72-13, Fax: + 48 34 370-71-70, E-mail: aherbus@czestochowa.um.gov.pl

społeczeństwa, ale również w obszarze edukacji i integracji kulturowej. Obszary i regiony aktywne turystycznie charakteryzują się większą tolerancją oraz zrozumieniem dla różnych postaw oraz różnorodności kulturowej. Jednakże wraz ze wzrostem ruchu turystycznego można również obserwować negatywne skutki dla społeczności lokalnej, między innymi w zakresie wzrostu poziomu przestępczości, łatwiejszego dostępu do narkotyków, wzrostu cen towarów i usług. Prewencyjne działania samorządu powinny polegać między innymi na ochronie społeczności lokalnej przed negatywnymi skutkami rozwoju usług turystycznych. Ma to zapewnić między innymi odpowiednie zarządzanie jednostką samorządową, ale również zrównoważona turystyka, która dbając o bezpieczeństwo swoich klientów, takie samo zaangażowanie wykazuje w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obszarów, które wykorzystuje w swoich usługach. Turystyka jak każda gałąź gospodarki opierać musi się na korzyściach jakie zapewni swoim interesariuszom z realizowanych przez siebie usług. W tym obszarze wykorzystuje przedsiębiorczość lokalną, tym samym sektor ten powinien pozytywnie oddziaływać na rozwój społeczności lokalnej.[1] Niezwykle istotne jest żeby w procesie tym aktywnie uczestniczyły władze lokalne, których podstawowym zadaniem powinno być opracowanie oraz wdrażanie strategii rozwoju turystyki na administrowanym obszarze. Materiałem wyjściowym do opracowania takiego dokumentu jest przeprowadzenie inwentaryzacji w obszarze zasobów przyrodniczych, bazy infrastrukturalnej oraz uwarunkowań kulturowych. Strategia taka powinna być przygotowana z perspektywą od 15 do 20 lat, natomiast w okresach pięcioletnich uwzględniać programy wykonawcze wspomagające rozwój zrównoważonej turystyki.

3. DZIAŁANIE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W OBSZARZE ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI.

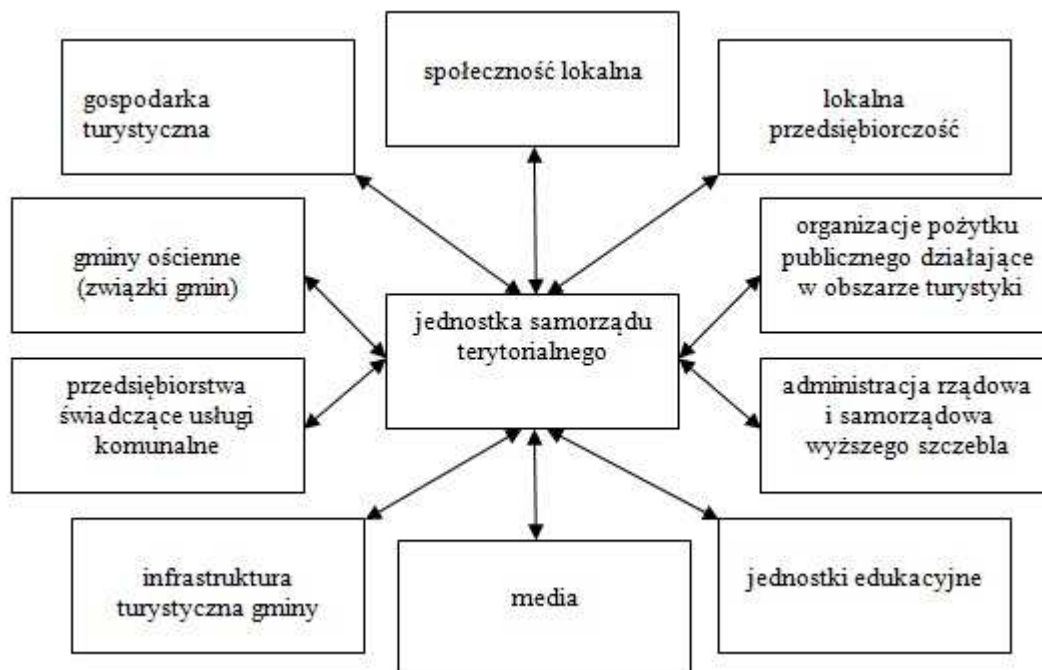
Kwestia ta odnosi się do wszystkich szczebli administracji: od krajowej poprzez wojewódzką na samorządzie terytorialnym kończąc.[1] Istotne jest, że w celu realizacji i rozwoju turystyki zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i CSR należy określić katalog podstawowych założeń, jakimi powinny w swych działaniach kierować się każdy odpowiedzialny samorząd. Główne zadania samorządu w zakresie turystyki zrównoważonej to między innymi[1]:

- przystosowanie aktów prawa miejscowego (uchwały Rady Gminy) do wymogów rozwoju turystyki zrównoważonej,
- powołanie struktur działających na rzecz rozwoju tego sektora,
- identyfikacja oraz popularyzowanie lokalnego produktu turystycznego,
- zrównoważona polityka zabezpieczająca społeczność lokalną przed nowymi inwestycjami turystycznymi, które mogą niekorzystnie wpływać zarówno na środowisko naturalne jak i otoczenie społeczne,
- określenie nieprzekraczalnych granic generowanych zanieczyszczeń oraz emitowanych gazów,
- nadzór nad funkcjonowaniem infrastruktury turystycznej wpływającej bezpośrednio na środowisko,
- przygotowanie zbioru norm ekologicznych obowiązujących na danym terenie,
- wspieranie inwestorów realizujących proekologiczne inwestycje,
- uwzględnianie w planowaniu przestrzennym potrzeb zrównoważonej turystyki,
- rozwój infrastruktury zapewniającej efektywną gospodarkę energetyczną i wodno-ściekową,
- szeroko pojęta edukacja społeczności lokalnej w obszarze integracji kulturowej oraz tolerancji dla różnych postaw społecznych,
- ustalenie zasad bezpieczeństwa publicznego w wypadku i w okresach wzmożonego ruchu turystycznego,
- promowanie potencjału turystycznego jednostki samorządu terytorialnego.

Realizacja tych założeń wpływa również na poprawę jakości życia mieszkańców. Aktywność samorządu w obszarze zrównoważonej turystyki daje dużą szansę na ożywienie gospodarcze, wzrost dochodów budżetu, rozwój lokalnej przedsiębiorczości i ograniczenie bezrobocia w gminach.[3] W wypadku kiedy katalog niezbędnych działań przekracza możliwości finansowe pojedynczego samorządu, władze mają szansę nawiązania współpracy z przedstawicielami branży turystycznej, ale przede wszystkim z władzami innych gmin w celu skutecznego realizowania przedsięwzięć, szczególnie w przypadku kiedy dotyczą one obszarów wykraczających poza teren jednej jednostki.[3]

4. OPERATORZY ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI

Samorząd gminny powinien być inicjatorem współpracy pomiędzy wszystkimi interesariuszami mającymi wpływ na rozwój zrównoważonej turystyki. Podstawowe grupy współdziałania przedstawiono na rysunku 1.

Rys.1. Interesariusze wpływający na rozwój zrównoważonej turystyki

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [3].

Prawidłowe relacje dwustronne pomiędzy wszystkimi grupami oddziaływania są podstawą skutecznego funkcjonowania zrównoważonej turystyki na obszarze gminy. Konsekwencją skutecznego dialogu są korzyści jakie niesie rozwój turystyki, które można analizować zarówno w aspekcie społecznym jak i ekonomicznym (tabela 1).

Tab. 1. Korzyści dla samorządu wynikające z rozwoju turystyki

Aspekt	Korzyści
ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój infrastruktury: baza turystyczna, szlaki komunikacyjne, zaopatrzenie w media, • rozwój bazy noclegowej, • rozwój transportu, • rozwój zaplecza technicznego;
społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie bezrobocia, • powstanie nowych miejsc pracy, • rozwój szkolnictwa wyższego i specjalistycznego, • rozwój przedsiębiorczości lokalnej,

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5] (odczyt 10.02.2012)

Mówiąc o zaletach, jakie niesie za sobą realizacja zrównoważonej turystyki, należy zastanowić się, czy poszczególne samorządy, nie stanowiąc dobrze znanych jednostek turystycznych, są w stanie wdrożyć jej zasady w swą codzienną działalność. Jako główny czynnik ograniczający zrównoważone działania w tym zakresie należy wskazać niewystarczające fundusze, a także bardzo często słabo rozwinięte zaplecze turystyczne (baza noclegowa, infrastruktura transportowa, ograniczona oferta kulturalna), niespójną strategię transportową, jak i niezgodne ze współczesnymi standardami spojrzenia na znaczenie turystyki w gospodarce. W obszarze tym największa odpowiedzialność spoczywa na zarządzie danej jednostki samorządu terytorialnego, który musi skutecznie poradzić sobie z ograniczeniami utrudniającymi wprowadzenie zrównoważonej turystyki. Wśród głównych zadań w zakresie rozwoju turystyki, jakie musi podjąć każdy samorząd wymienić należy[5]:

- pomoc doraźna dla przedsiębiorców inwestujących w rozwój bazy noclegowej oraz infrastruktury turystycznej,
- podjęcie działań edukacyjno-informacyjnych,
- promocja potencjału danej jednostki wewnątrz i na zewnątrz,
- przeprowadzenie szczegółowej analizy stopnia nateżenia ruchu turystycznego,
- przygotowanie szczegółowej oferty promocyjnej,
- wykorzystanie działań innowacyjnych,
- przygotowanie obszaru do realizacji kompleksowych działań logistycznych obsługujących zrównoważonej turystyki,
- przygotowanie strategii zabezpieczające interesy społeczności lokalnej oraz zasobów naturalnych występujących na danym obszarze.

Zastosowanie wskazanego katalogu działań może w sposób szybki wpłynąć na poprawę sytuacji społeczności lokalnych, rozwój danego regionu oraz jego sytuację finansowo-gospodarczą.

5. LOGISTYKA JAKO CZYNNIK WPŁYWAJĄCY NA ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI

Jednym z aspektów integralnie wpisanych w zrównoważoną turystykę może być zrównoważony transport obsługujący tereny przeznaczone do tego typu działalności. Poprzez pojęcie zrównoważonego transportu należy rozumieć jak najmniejszy wpływ transportu na środowisko naturalne, społeczności lokalne oraz cały organizm miejski, gdyż ma on przyczynić się do rozwoju gospodarczo-społecznego, a nie degradacji i zniszczenia obszarów oddziaływania.[6] Zrównoważony transport koncentruje się na trzech głównych obszarach, które przedstawiono w tabeli 2.

Tab. 2. Obszary oddziaływania funkcji logistycznych realizowanych na obszarze podstawowej jednostki samorządu terytorialnego

ochrona środowiska	zarządzanie systemem przewozowym	rozwój gospodarczo-społeczny danego obszaru
<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko, minimalizacji emisji CO₂ i zanieczyszczeń, promocja ekologicznych form przemieszczania się; 	<ul style="list-style-type: none"> zintegrowane strategie komunikacyjne, system bezpieczeństwa transportowego, innowacyjny system realizacji transportu zbiorowego; 	<ul style="list-style-type: none"> Infrastruktura transportowa ułatwiająca dostęp do terenów interesujących pod względem turystycznym, rozwój społeczności lokalnej ułatwiony dostęp do nowych miejsc pracy, rozwój krajowej i międzynarodowej turystyki;

Źródło: opracowanie własne na podstawie [6] (odczyt 10.02.2011)

Jednakże działania takie wymagają innowacyjnego podejścia do tematu, przygotowania i realizacji kompleksowych usług logistycznych. Można założyć, że skoordynowanie różnych środków transportu takich jak:

- transport kolejowy,
- transport autobusowy,
- transport indywidualny,
- transport rowerowy,

może zaskutkować ograniczeniem kosztów, optymalizacją zużycia paliw, a co za tym idzie poprawą stanu ochrony środowiska naturalnego, intensyfikacją świadczonych usług, zwiększeniem liczby miejsc pracy, poprawą dostępności interesujących terenów, a przede wszystkim skróceniem czasu podróży. Takie kompleksowe podejście do tematu wiąże się z koniecznością pełnej koordynacji działań logistycznych. Założenie to wymaga współpracy wszystkich dysponentów środków komunikacji w obszarze:

- dostosowania rozkładów jazdy,
- wytyczenia obsługiwanych ciągów komunikacyjnych,
- przygotowania infrastruktury transportowej dostosowanej do indywidualnych i zbiorowych potrzeb klientów,
- modernizacji infrastruktury drogowej,
- podjęcia i przeprowadzenia niezbędnych działań marketingowych i edukacyjnych w obszarze własnych organizacji oraz wszystkich potencjalnych grup klientów.

Niestety na dzień dzisiejszy nie obserwuje się efektywnej współpracy przewoźników w celu realizacji zasad transportu zrównoważonego, nawet w tych obszarach, które są atrakcyjne turystycznie i wymagają szczególnego zainteresowania. Podkreślić należy, że aktywność przedsiębiorstw komunikacyjnych, zarządców dróg, przewoźników oraz samorządów, które w tym zakresie realizują zadania własne wymagana jest przez strategiczne dokumenty polskie. Wymienić należy tu Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej przyjęty w 2007 roku, który jako jeden z obszarów optymalizacji zużycia energii wskazuje transport. Szeroko rozumiana koordynacja świadczonych usług logistycznych przy wykorzystaniu zapisów tego dokumentu z założeniem świadczenia wysokiej jakości usług nakierowanych również na obsługę ruchu turystycznego może przynieść korzyści w następujących obszarach:

- optymalizacja wykorzystania środków transportu,
- wykorzystanie ekologicznych środków transportu,
- ograniczenie zużycia paliw i energii oraz funduszy wykorzystywanych na ten cel,
- ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko oraz zdrowie ludzkie,
- poprawa konkurencyjności transportu zbiorowego,
- oferowanie efektywnych czasowo i finansowo planów podróży,
- pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy w zakresie poprawy dostępności terenów oraz tworzenia nowych miejsc pracy,
- aktywizacja obszarów pod względem turystycznym,
- skomunikowanie atrakcji turystycznych,

- rzetelna obsługa rynku,
- odpowiedzialne podejście do klienta.

Takie podejście do logistyki ze szczególnym uwzględnieniem transportu stanowiłoby element zrównoważonej turystyki, generującej rozwój nowoczesnych i odpowiedzialnych postaw po stronie usługodawców i korzystających z usług. Wymaga to zaangażowania wszystkich grup interesu, a przede wszystkim nowatorskiego podejścia do tematu, co wynika bezpośrednio z głównego celu jaki muszą zrealizować odpowiedzialne jednostki samorządu terytorialnego to znaczy zapewnić łatwy dostęp do dla rozwijających się społeczności do terenów turystycznych. Sytuacja taka spowodowana jest również coraz większymi wymaganiami stawianymi przez konsumentów, którzy turystykę oraz usługi jej towarzyszące coraz częściej postrzegają jako zbiór działań kompleksowych. Stan ten wynika z rosnącej świadomości w obszarze ekologii, ekonomii i polityki społecznej.

6. WNIOSKI

W obszarze kształtowania zrównoważonej turystyki niezwykle istotną rolę odgrywają podstawowe jednostki samorządu terytorialnego, które z założenia powinny planować rozwój terenów którymi zarządzają i być organizatorami świadczonych usług oraz stanowić organ pośredniczący pomiędzy usługodawcami a klientami. Z obserwacji prowadzonych na terenie kraju wynika, iż nieliczne gminy realizują to zadanie z sukcesem, opierając na nim rozwój społeczno-gospodarczy. Oczywiście jest to również uzależnione od czynników zewnętrznych i walorów turystycznych. Jednakże podkreślić należy, że zaangażowanie w realizację obowiązków kształtujących zrównoważoną turystykę wymaga od władz samorządowych społecznej odpowiedzialności w obszarze poprawy jakości życia obywateli. Społecznie odpowiedzialna realizacja wskazanych działań wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju. Istotną rolę w rozwoju usług turystycznych spełnia również logistyka, która pozwala na koordynowanie wszystkich obszarów związanych z przemieszczaniem się osób i towarów, wykorzystując różnorodne środki transportu.

7. BIBLIOGRAFIA

- [1] Gołembowski G.: *Kompendium wiedzy o turystyce*, Warszawa-Poznań, PWN 2002.
- [2] Middleton V.T.C.: *Marketing w turystyce*, Warszawa, PAPT 1996.
- [3] Pawlusiński R.: *Rozwój turystyki jako cel współpracy samorządów lokalnych* [w:] Biliński J., Sawaryn D.: *Turystyka czynnikiem integracji międzynarodowej*, Rzeszów, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie 2003.
- [4] *Społeczna Odpowiedzialność Biznesu (CSR) w Turystyce*, Materiał konferencyjny, 25.11.2011r, Warszawa 2011.
- [5] www.czystochowa.pl/miasto_1/promocja/...czestochowy.../file
- [6] www.wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/37034.html